

Fasora, Lukáš

Úvod [k části Zakladatelská generace]

In: Fasora, Lukáš; Čermin, Jan; Čerminová, Jana; Hanuš, Jiří; Málíková, Michaela. *Sto tváří, sto příběhů : vybrané osobnosti v dějinách Filozofické fakulty Masarykovy univerzity*. Vydání první Masarykova univerzita, 2020, pp. 17-22

ISBN 978-80-210-9382-9; ISBN 978-80-210-9605-9 (online ; pdf)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/143060>

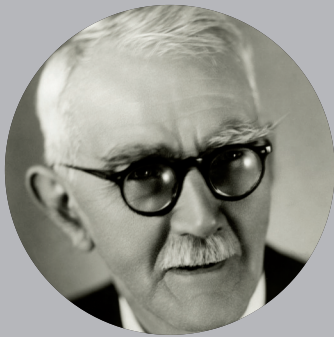
Access Date: 25. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ZAKLADATELSKÁ GENERACE

Antonín Beer

Inocenc Arnošt Bláha

Eugen Dostál

Vladimír Groh

Václav Hrubý

Otokar Chlup

František Chudoba

Roman Jakobson

František Smejkal

Ferdinand Stiebitz

Emanuel Šimek

Emanuel Šrámek

Bohuslav Havránek

Prokop Miroslav Haškovec

Vladimír Helfert

Vladimír Hoppe

Leoš Janáček

Arne Novák

František Novotný

Mihajlo Rostohar

František Josef Trávníček

Otakar Zich

ZAKLADATELSKÁ GENERACE

Úvod (LF)	17
Antonín Beer (JČ)	23
Inocenc Arnošt Bláha (LF)	28
Eugen Dostál (MM)	32
Vladimír Groh (HČ)	35
Bohuslav Havránek (JČ)	38
Prokop Miroslav Haškovec (JČ)	43
Vladimír Helfert (MM)	47
Vladimír Hoppe (HČ)	52
Václav Hrubý (MM)	55
Otokar Chlup (MM)	59
František Chudoba (JH)	64
Roman Jakobson (JČ)	66
Leoš Janáček (MM)	72
Arne Novák (JČ)	77
František Novotný (JČ)	83
Mihajlo Rostohar (HČ)	88
František Smejkal (LF)	91
Ferdinand Stiebitz (MM)	93
Emanuel Šimek (HČ)	97
Emanuel Šrámek (HČ)	100
František Josef Trávníček (LF)	103
Otakar Zich (HČ)	106

Profil zakladatelských generací vykazuje velmi podobné znaky napříč institucemi různého typu a ani Filozofická fakulta MU přesměru nevybočuje z tohoto pravidla. Není cílem této publikace postavit zakladatelskou generaci na piedestal jako Olympany, šlo o muže z masa a kostí, kteří kromě ex post přiděleného patetického označení „otcové-zakladatelé“ nesli ve svých osudech znaky specifik středoevropského akademického prostředí určujícího jejich kariérní dráhy a rozhodování o možných profesních strategiích, a to se vším pozitivním a negativním, co tato skutečnost znamenala. Univerzitní prostředí ve střední Evropě procházelo v době založení Masarykovy univerzity závažnou krizí, kdy odumíraly a měnily se starší představy o podobě *universitas* a akademici i zainteresovaná neakademická veřejnost s obtížemi hledali nové vymezení poslání univerzity. Na Masarykově univerzitě nebyla zpočátku tato krize příliš znát; nová akademická obec v novém státě ztělesňovala elán právě emancipovaného národa a náznaky problémů hlubšího, systémového rázu zasahujícího celou univerzitní kulturu si příliš nepřipouštěla.

Středoevropské vysoké školy náležely k tzv. humboldtovskému okruhu univerzitní tradice, opřenému ve vlastní sebedefinici o myšlenky Wilhelma von Humboldta, Immanuela Kanta, Friedricha Schleiermarchera a Johanna Gottlieba Fichteho, předních pruských a evropských intelektuálů přelomu 18. a 19. století. Ti reagovali na dobově pocítovanou krizi univerzitního vzdělání v podstatě konzervativním způsobem: odmítli francouzskou revoluční vizi profesní akademie jako hlavního pilíře vysokoškolského vzdělávání a pokusili se starobylou a tehdy notně diskreditovanou myšlenku univerzitního (tj. univerzálního) vzdělání oživit.¹ Zvláště fichtovský étos univerzity jako chrámu vědy a akademické obce jako samosprávné komunity učenců usilujících o povznesení lidství prostřednictvím celostně chápaného hledání pravdy až fascinujícím způsobem ovlivnil pruskou společnost, traumatizovanou francouzským vpádem a rozkladem pruského státu po bitvě u Jeny (1806), v uskutečňování reformy.² Vzor nové univerzity byl – po nemalých kompromisech uzavřených mezi „fichtovskými“ idealisty a příznivci modelu profesních akademií – nalezen v berlínské (Humboldtově) univerzitě (1810), která měla být novodobou Platónskou akademií.³

Reforma pruského vysokého školství byla založena na dvou základních postulátech: správní autonomii vysoké školy a propojení výzkumu a výuky. Zmíněné četné kompromisy se projevovaly například v tom, že formálně

1 RÜEGG, Walter (ed.). *Geschichte der Universität in Europa. Band IV.* München: Beck Verlag, 2010, s. 27; *Hodnocení kvality vysokých škol jako světový problém.* Praha: Centrum pro studium vysokého školství, 1997, s. 105.

2 MITTELSTRASS, Jürgen. *Die unzeitgemäße Universität.* Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1994, s. 20–24.

3 von HUMBOLDT, Friedrich. O vnitřní a vnější organizaci vyšších vědeckých ústavů v Berlíně. In *Idea univerzity.* Jakub Jirsa (ed.). Praha: Academia, 2015, s. 31–39, zde s. 34.

univerzitu řídil její profesorský sbor, nicméně i funkce rektora a děkana měly spíše jen reprezentační obsah. Fakticky byla univerzita v hospodářských otázkách plně závislá na veřejném rozpočtu, a tedy politických elitách. Ty sice během 19. století dlouho zasahovaly do dění na univerzitě poměrně střídme a obvykle ctily „chrám vědy“, ale přece jen existoval potenciál reglementace akademické svobody. I v druhém klíčovém prvku univerzitní identity byl uzavřen kompromis. Ve struktuře univerzit byly zastoupeny fakulty a obory skutečně směřující k celostní interpretaci světa, konkrétně zvláště teologické a filozofické, ale také fakulty a obory úzce specializované a orientované v podstatě na profesní vzdělání, často se státní reglementací, tedy především obory medicínské a juristické. Role filozofických (artistických) fakult byla navíc komplikovaná v tom, že se ve struktuře jejich oborů nacházely i takové, které se postupně emancipovaly a tendovaly k přechodu do struktury přírodovědeckých fakult: geografie, matematika, fyzika, botanika atd. Prudký rozvoj přírodovědných oborů ovlivňoval strukturu filozofických fakult postupně od 70. let 19. století a přinášel napětí – v tradiční struktuře stály v popředí „celostní“ obory, jako filozofie, klasická filologie, sanskrt nebo obecná jazykověda, ale opravdovou dynamiku co do zájmu studentů a přísunu financí zaznamenávaly obory vnímané v rámci fakult jako příliš specializované, technokratické, a tudíž podřadné a cizorodé, typicky vědy o Zemi.⁴ Zatímco na straně „starých“ oborů stály spíše tradiční měšťtanské strany, na straně oborů nových se v politickém rozhodování významně angažovala levice.⁵

Ideál „humboldtovské“ univerzity s významným postavením humanitních věd jako tmelu hledání komplexní pravdy o světě tak měl od svého počátku v sobě zakódované určité konflikty. Idealizace tohoto modelu vzdělávání, jež se občas objevuje v současných diskusích, je nepřiměřená realitě. V každém případě však šlo o dobově velmi úspěšný koncept. Tzv. německá univerzita se stala světově uznávaným vzorem hodným napodobování – američtí, britští či italské univerzitní hodnostáři 19. století jezdili do Berlína nebo do Göttingenu ve snaze získat inspiraci.⁶ Od svého souseda se učilo také Rakousko a v letech 1849–1851 uskutečnilo tzv. Thunovu reformu vysokých škol, která sledovala většinu pruských vzorů, zavedla tedy také větší autonomii škol na státu a propojila výzkum s výukou.⁷

Na vrcholu své funkčnosti se humboldtovský koncept univerzity ocitl patrně v 70. letech. V dalších dekádách narůstaly v souvislosti s prudkou společenskou modernizací symptomy problémů a kolem roku 1900 se již otevřeně hovořilo o strukturální krizi středoevropského vysokoškolského vzdělávání.⁸ Za kardinální problém je považována skutečnost, že humboldtovská univerzita byla institucí v podstatě středostavovskou a v přístupu ke vzdělání silně reglementační; připomeňme, že univerzity v Berlíně a ve Vídni měly tehdy přibližně deset tisíc

4 PETRÁŇ, Josef. *Nástin dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze do roku 1948*. Praha: Univerzita Karlova, 1983, s. 267–270; STINIA, Maria. *Uniwersytet Jagielloński w latach 1871–1914. Modernizacja procesu nauczania*. Kraków: Towarzystwo Wydawnicze Historia Jagellonica, 2014, s. 98–125.

5 Die Naturwissenschaften als Grundlage der Schule. *Volksfreund*, roč. 7, č. 5, 10. 3. 1887, s. 2.

6 vom BROCKE, Bernhard. Die Entstehung der deutschen Forschungsuniversität. Ihr Blüte und Krise um 1900. In *Humboldt International. Der Export der deutschen Universitätsmodells im 19. und 20. Jahrhundert*. Rainer C. von Schwinges (ed.). Basel: Schwabe Verlag, 2001, s. 367–401.

7 LENTZE, Hans. *Die Universitätsreform des Ministers Graf Leo Thun-Hohenstein*. Wien: Böhlau, 1962; ENGELBRECHT, Helmut. *Geschichte des österreichischen Bildungswesens. Bd. 4. Von 1848 bis zum Ende der Monarchie*. Wien: Österreichischer Bundesverlag, 1986, s. 221–251.

8 ANDERSON, Robert A. *European Universities from the Enlightenment to 1914*. Oxford – New York: Oxford University Press, 2004, s. 151an.; vom BROCKE, Bernhard. Wege aus der Krise. In *Konkurrenten in der Fakultät. Kultur, Wissen und Universität um 1900*. Christoph König – Eberhard Lämmert (eds.). Frankfurt am Main: Fischer, 1999, s. 191–215, zde s. 204–205.

studentů a ostatní školy se obvykle pohybovaly v rozmezí dvou až pěti tisíc studentů. Filozofické fakulty obvykle představovaly 30–40 % podílu.⁹ Mnoho studentů pojímalo studium jako intelektuálně zaměřenou kratochvíli: podnětnou, osobnostně rozvíjející, ale nikoliv jako cestu k hmotnému zabezpečení a jasně narýsované kariéře.

S postupující demokratizací společnosti a politizací nižších sociálních vrstev obyvatelstva se ale začaly poměry na univerzitách dramaticky měnit. Příchodem studentů z maloměšťanských, rolnických a dělnických vrstev narostl podíl těch, které valně nezajímalo celostní hledání pravdy a univerzitní vzdělání chápali jako investici. Rodina studenta se často musela kvůli financování studia velmi uskromnit a pochopitelně očekávala, že diplom zajistí potomkovi přístup k lukrativnímu zaměstnání. Kolem roku 1900 se univerzity staly kvůli stoupajícímu počtu studentů, ale hlavně kvůli stále nákladnějším investicím do laboratoří a přístrojového vybavení investicí příliš finančně náročnou. Politické elity států a zemí je přestaly chápat jako vizitku svého managementu, ale naopak jako přítěž a bezednou díru na veřejné peníze. Politikou více zasažení daňoví poplatníci se začali ptát, co konkrétně za své peníze od univerzity získávají, a začali klást na akademické obce jednak požadavky ekonomické, směřující k větší kontrole, jednak požadavky politické, cílené na konkrétní a hmatatelné zlepšení života lidí prostřednictvím univerzitního vzdělání a výzkumu. V této atmosféře se začaly univerzity politizovat a v akademických obcích se objevovaly trhliny dříve nevídané, neboť otázky financování, přístupu ke vzdělání a vůbec témata poslání univerzity silně polarizovaly společnost. Akademickými obcemi začaly otrásat prudké debaty o tzv. buržoazním charakteru vzdělávání, o vlivu církve na podobu výuky, o nacionalistickém rázu vysokoškolského studia, o přístupu ke studiu pro neprivilegované skupiny obyvatel: Židy, ženy a osoby z nejnižších společenských vrstev.¹⁰ Vysokoškolští studenti patřili také v Rakousku a českých zemích k nejradikálnějším elementům, připomeňme třeba jejich zapojení do hilsneriády, tzv. antiklerikálních bojů či tzv. chuchelskou řez (Kuchelbader Schlacht) mezi českými a německými studenty pražské univerzity a mnoho jiných.¹¹

Kulturní habitus „otců-zakladatelů“ brněnské filozofické fakulty nemohl zůstat tímto vývojem akademického prostředí nepoznamenán. Pro lidi narozené v 70.–80. letech 19. století byla univerzita nejen hájemstvím vědy, rozumu a pravdy, ale také místem ostrých konfliktů včetně brachiálního násilí, které se krok za krokem vzdalovalo ideálům definovaným na začátku 19. století. Zakladatelské osobnosti brněnských humanitních oborů zažívaly kontakt s tímto napětím nabitým prostředím zpravidla v Praze, středisku ambiciózního českého nacionalismu srážejícího se se zájmy německého národního hnutí a současně se zájmy konzervativně-katolického habsburského státu.

Úřady habsburského mocnářství měly konečné slovo při jmenování univerzitních profesorů, čímž si stát udržoval jeden z nejvýznamnějších nástrojů k ovlivňování dění v akademické sféře.¹² Úřady postupovaly

9 ENGELBRECHT, *Geschichte*, s. 236.

10 RINGER, Fritz K. *Die Gelehrten. Der Niedergang der deutschen Mandarine 1890–1933*. Stuttgart: Klett-Cotta, 1983; FRIEDLAENDER, Saul. The Demise of the German Mandarins. The German University and the Jews. In *Von der Aufgabe der Freiheit. Politische Verantwortung und bürgerliche Gesellschaft im 19. und 20. Jahrhundert. Festschrift Hans Mommsen*. Christian Jansen – Lutz Niethammer – Bernd Weisbrod (eds.). Berlin: De Gruyter, 1995, s. 69–82.

11 GRUETTNER, Michael. Machtergreifung als Generationskonflikt. Die Krise der Hochschulen und der Aufstieg der Nationalsozialismus. In *Wissenschaften und Wissenschaftspolitik*. Ruediger vom Bruch – Brigitte Kaderas (eds.). Stuttgart: Steiner, 2002, s. 339–353, zvl. s. 352; URBAN, Otto. *Česká společnost 1848–1918*. Praha: Svoboda, 1982, s. 357 an.

12 BERAN, Karel. Proč je univerzita veřejnoprávní korporací? In *Historie, současný stav a perspektivy univerzit. Úsvit nebo soumrak akademické samosprávy*. Josef Staša (red.). Praha: Karolinum, 2008, s. 110–120, zde s. 118; rozvedeno WOLFF, Hans J. *Die Rechtsgestalt der Universität*. Köln: Westdeutscher Verlag, 1956.

poměrně benevolentně a ve srovnání s dalšími evropskými zeměmi zasahovaly do dění jen zřídka. Zásahy směřovaly k eliminaci nacionálních šovinistů, radikálních socialistů a ateistů, naopak v případech židovské a protestantské menšiny byly velmi tolerantní.¹³ Na univerzitách tak převládaly spíše osobnosti oddané ideálu čisté vědy, tedy mužové z podstaty apolitičtí, v politických postojích vzdálení radikalismu a víceméně konzervativní – byť jejich oddanost národnímu zájmu nemohla být zpochybňována.¹⁴ Svoji vědeckou práci vnímali především jako službu národu a usilovali o to, aby se česká věda dostala na úroveň vědy německé.¹⁵ Ovšem i habsburskému nadnárodnímu univerzalizmu bez obtíží odevzdávali, co mu náleželo, např. ve formě loajalisticky orientovaných přednášek. Jen menší část akademiků se projevovala politicky v užším slova smyslu, přičemž dobově bezpochyby čněla nad jiné prudká, polemická povaha Tomáše Masaryka.¹⁶ Právě ten v českých poměrech prošlapal cestu k proměně habitu profesora – vedle tradičního kabinetního učence se tu začala prosazovat i podoba veřejně angažovaná. Masaryk měl však mnoho nepřátel a také v akademickém prostředí byly řady těch, kdo jej upřímně nesnášeli, velmi početné: někteří ani ne kvůli jeho politickým názorům (podpora sociální demokracie, obhajoba Leopolda Hilsnera, spory s římskokatolickou církví aj.)¹⁷, ale kvůli zmíněnému *angažovanému* pojetí vysokoškolské práce *per se*.

Masaryk značně ovlivnil řadu pozdějších brněnských vysokoškolských učitelů, byť si k němu mnozí jeho příznivci jako studenti pražské univerzity zprvu obtížně hledali cestu. Patrně nejvýraznějším Masarykovým pokračovatelem na brněnské fakultě se stal Inocenc Arnošt Bláha, sociolog silně angažovaný v meziválečných debatách o příčinách společenských a etických problémů, člověk s celou řadou následovníků, přátel i nepřátel, jehož pojetí akademické práce se mnoha kolegům zajídalo. Konzervativci, zastoupení neméně věhlasnými učenici, jako byli Arne Novák nebo František Novotný, nahlíželi Bláhovu práci jako spíše misijní a kazatelskou než jako vědeckou. Bláha však nebyl sám, osobností spojených s režimem „Masarykovy republiky“ bylo na fakultě více. To bylo zapříčiněno samotným vznikem instituce jako výsledku politického převratu roku 1918. Tak těsnou vazbu na Hrad a prezidenta, jakou projevovat Bláha, sice u dalších zakladatelských osobností nenacházíme, ale přece jen lze na nově založené škole registrovat znaky étosu meziválečné republiky: osoby zaslouživší se o režim jako legionář František Trávníček, levicově orientované jako Vladimír Helfert, vzešlé z velmi nuzných poměrů jako Otokar Chlup, osobnosti poněkud tajemné, zapojené do sítí tajných služeb jako Roman Jakobson i profesory velmi svérázných charakterů, břitkých názorů a vystupování, připravených jít za svým přesvědčením „proti proudu“ jako Mihajlo Rostohar.

Nepodléhejme však iluzi – fakultní hlavní proud zakladatelské generace byl opřený o habitus profesora starého mocnářství, o apoštola čisté vědy, profil kabinetního učence bez výstřelků v chování, prostého ideologické předpojatosti i radikalismu a často jakýchkoliv politických názorů, profil člověka středostavovského, pevně ukotveného v sociálních sítích vzdělané měšťanské elity pozdní habsburské říše. A nic na tom nemohou změnit

13 ENGELBRECHT, *Geschichte*, s. 221–251.

14 LANGEWIESCHE, Dieter. Die „Humboldtsche Universität“ als nationaler Mythos. Zum Selbstbildt der deutschen Universität in ihren Rektoratreden im Kaiserreich und in der Weimarer Republik. *Historische Zeitschrift*, 2010, roč. 1, č. 290, s. 53–91.

15 HAVRÁNEK, Jan (red.). *Dějiny Univerzity Karlovy III. (1802–1918)*. Praha: Karolinum, 1997, s. 260–267.

16 PETRÁŇ, *Nástin*, s. 215; KUČERA, Martin. K politické činnosti historika Antonína Rezka. *Východočeské listy historické*, 1997, č. 11–12, s. 11–33.

17 TRAUNER, Karl-Reinhart. *Die Wahrmond-Affäre*. Wien: AFV, 1992.

ani některé efektní a ve fakultní paměti hluboko zapsané vzpomínky na zakladatele-výstředníky, symbolizované snad nejvíce makakem na rameni profesora Rostohara. Konzervatismus se projevoval i v neformální hierarchii oborů, z nichž už ovšem byly vyňaty obory přírodovědné, začleněné v Brně moderně do svazku přírodovědecké fakulty. Na filozofické fakultě stála v popředí filozofie, následovaná klasickou filologií, bohemistikou, slavistikou, germanistikou, romanistikou, anglistikou a historií. Teprve postupně se etablovaly obory považované za nové a dodávající fakultě moderní ráz, především archeologie, etnologie a uměnověda.¹⁸ Tento moderní trend byl na fakultě poměrně silný – už se nepočítalo se starobylými, převážně orientalisticky orientovanými obory, ponechanými exkluzivně pouze v Praze.

Profesorský titul nebyl u této generace tak eminentně spojen s publikačními výsledky, jako je tomu dnes. Profesorské stolice tudíž dosahovali i lidé relativně mladí. Zvláště na nově založených institucích je tento znak velmi patrný – Vladimír Groh, nejmladší příslušník zakladatelské generace, dosáhl habilitace v 26 letech a řádné profesury ve věku 31 let. Cenila se přednášková činnost včetně popularizační, ve vážnosti bylo zapojení do vědecké organizační práce a recenzní aktivita (sepsání recenze nezřídka akademik věnoval i půlroční práci). Nižší publikační tempo bylo omlouváno dobově vysoce ceněnou detailní prací s pramenem a velkým objemem látky. Velmi často ovšem tyto omluvy zastíraly skutečnost, že se mnozí akademičtí výzkumníci nechali heuristickou a analytickou fází své práce zahltit a nebyli schopni dospět ani k publikování dílčích syntéz.¹⁹ Svoji roli sehrála rovněž skutečnost, že bádání v humanitních vědách mělo solitérní ráz; univerzitní profesor podával intelektuální výkon bez podpory výzkumného týmu, bez vazby na externí zdroje financí v podobě grantového úkolu, na nejvýše mohl usilovat o některé ze stipendií pro zahraniční pobyt. Badatelská činnost byla z hlediska veřejného financování vysokých škol podřízena hlavní povinnosti profesora, totiž výuce. Za badatelské výsledky nebyli akademici z univerzitních zdrojů nijak honorováni, a dokonce s badatelskou činností nebylo počítáno ani při vymezení pracovní náplně. Nebylo divu, že výzkum byl mnohdy konán v podstatě jako dobrovolná, volnočasová aktivita. U mnoha profesorů po dosažení definitivního jmenování povážlivě klesal zájem o soustavnou badatelskou činnost na velkých úkolech.²⁰ I přes tento obecný generační limit, výraznější v historických a uměleckých oborech než v oborech filologických, najdeme mezi příslušníky zakladatelské generace autory po desetiletí cenných odborných děl, v pravdě kanonických a monumentálních syntéz: připomeňme Novákovo dílo *Přehledné dějiny literatury české*, Trávníčkův *Slovník jazyka českého* nebo Novotného *O Platónovi* – v daných podmínkách se jednalo o obdivuhodné počiny.

Co však svedlo tuto skupinu zakladatelů dohromady? Vznik univerzity v Brně představoval revoluční zásah do univerzitní krajiny českých zemí. Po čtyřiceti letech osamocené existence pražské univerzity se náhle otevřely šance pro ty, kdo zůstali z různých důvodů při čekání na uplatnění v Praze opomenuti, byli v kariéře přeskočeni nebo měli tak mocné nepřátele v pražských akademických kruzích, že jejich čekání na vlastní profesorský post bylo naprosto beznadějně. Z jejich úhlu pohledu byla kariéra v Brně obvykle druhou volbou – šlo o osobnosti vázané na Prahu, které se s hlavním městem jen těžko loučily. Mnozí z nich i po letech strávených v Brně stále věřili v návrat na mnohem slavnější Univerzitu Karlovu, a některým se dokonce i podařil. Labilita vazby k Brnu

18 Srov. BAUMGARTNER, Marita. *Professoren und Universitäten im 19. Jahrhundert*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1997, zvl. s. 55–86, 93–130, 181–182, 240–243.

19 BOROVSÝ, Tomáš (red.). *Historici na brněnské univerzitě. Devět portrétů*. Brno: Archiv města Brna, 2008, s. 32–33, 78–82.

20 MÁLEK, Ivan. *Boj nového se starým v dnešní naší vědě*. Praha: Nakladatelství ČSAV, 1955, s. 96–97; RINGER, *Die Gelehrten*.

byla v této generaci výrazná, podporovaly ji navíc obtíže při shánění bytu v Brně a vůbec s etablováním se ve městě, které mělo – hlavně ve svém centru – hluboko do 20. let 20. století stále výrazně německý ráz. Brněnskou příležitost vnímali namnoze jako poněkud provinční a část z nich, zvláště lidé se zahraniční zkušeností a širokým rozhledem jako šarmantní a vtipný romanista Prokop Miroslav Haškovec, byli vnímáni jako osobnosti vůči poměrům moravské metropole poměrně kontrastní. Silná, citově založená vazba k Brnu byla v této generaci zprvu ojedinělá, ale postupně se stávala důležitým motivačním faktorem pro práci. Buď se jednalo o osobnosti vzešlé z moravského prostředí (František Trávníček, Vladimír Groh, František Chudoba), nebo také o rodáky z Čech, kteří si v Brně časem dobře zvykli (Antonín Beer, Arne Novák). Společným znakem zakladatelů ovšem byl významný podíl manažerské práce, snaha sehnat finanční prostředky k vybudování knihoven, opatření lavic či personálnímu zajištění základního provozu.

Zakladatelská generace si bezprostřední vliv udržovala po celé meziválečné období, rektorskou éru Arna Nováka, uzavírající období „Masarykovy republiky“, lze považovat za mezník vlivu „zakladatelů“. Jejich vliv postupně erodoval již ve 30. letech: část byla povolána na věčnost, o slovo se začali hlásit jejich žáci – první generace absolventů brněnské univerzity, do skladby profesorského sboru dále zasáhly přesuny spojené s odchodem českých profesorů z bratislavské univerzity i úmrtí spojená s okupací a válkou. Na univerzitě však zůstávali poslední z příslušníků generace až hluboko do 50. let a výjimečně i déle, někteří na prominentních pozicích (František Trávníček, Ferdinand Stiebitz), jiní spíše jako trpěné pozůstatky starých časů (František Novotný, Antonín Beer). Konzervativní osobnosti byly konfrontovány s poválečným politickým posunem akademické veřejnosti doleva, s radikalizací metod veřejné činnosti a poptávkou po angažované vědě namísto „vědy čisté“, která byla pro většinu z nich náplní života. Jiní se rozpomněli na svoji levicovou orientaci, přeformulovali ji dle dobově žádaných pravidel a často konjunkturalisticky spolupracovali s komunistickým režimem, reflektující tak svůj otřes z rozkladu meziválečné republiky, zradu západních spojenců a z traumat nacistické okupace.

S výjimkami reprezentovanými třeba Františkem Trávníčkem, čelným mužem poválečné československé vědy, však komunistický režim na tuto generaci profesorů pohlížel s nedůvěrou. Nevěřil, že skutečně niterně přijali jeho ideologické zásady a oprostili se od pozitivistického přístupu k výzkumu a pedagogické práci. Z jeho pohledu byli příliš „měštanští“, příliš „konzervativní“. Nemohl se jich ovšem jednoduše zbavit, neboť marxismem-leninismem prodchnuté mládí ještě nedozrálo k převzetí vůdčí role na fakultě. Bylo tedy nutno uzavírat různé kompromisy, v nichž Trávníčkova role byla v personálních otázkách nad jiné významná – šlo přece o profesora „starého typu“, který pochopil výzvy doby a aktivně se zapojil do budování socialismu. Trávníček dokázal mnohé politické turbulence zmírnit a učinit pro apolitické vědce existenci na fakultě snesitelnější; současně však svou osobní autoritou zaštil četné ústrky a likvidační akty vůči politicky angažovaným osobnostem nekomunistického přesvědčení (Inocenc Arnošt Bláha) i osobám odvážně se stavějícím proti levičáckému radikalismu a nespravedlnosti vůbec (Antonín Beer, František Novotný). Přes všechno úsilí komunistického režimu o oproštění fakulty a univerzity od vlivu „starých profesorů“ tento přetrval. Hlavně v jejich žácích, kteří – ať už jakéhokoliv politického profilu a smýšlení – byli ovlivněni důstojností, šíří vzdělání a celkovým étosem této generace.